

Joodse Franse soldaat vocht bij Diessen tegen de Duitsers

TOEVAL BRACHT FÉLIX JEGOUDKINE EN FRANK VOGELS BIJ ELKAAR

Vooraf

Het leven hangt van toevalligheden aan elkaar, het volgende verhaal is daarvan een treffende illustratie.

In oktober 1986 werd Frank Vogels, woonachtig in Parijs, lid van een studiekering. Daar raakte hij tijdens een van de bijeenkomsten in gesprek met ene Félix Jegoudkine en die vertelde dat hij in de meidagen van 1940 met de Franse troepen onder meer had gevochten bij Diessen en Hilvarenbeek om de opmars van de Duitsers te stuiten. Dat was een verrassende mededeling voor Frank Vogels, want hij is de zoon van Harry Vogels, en dat was weer een broer van Theo Vogels. In de oorlog woonde de familie Vogels op kasteel Groenendaal, en het is dus zeer waarschijnlijk dat Jegoudkine in die dagen daar in de buurt is geweest.

Félix Jegoudkine en Frank Vogels zijn nadien bevriend geraakt. "Buiten de avonden van dat clubje, heb ik vaak met Félix 's middags gegeten. Waar hij veel van hield was zuurkool. Ondanks het feit dat hij jood was, at hij evenzograag varkensvlees als een christen. Wij gingen vaak naar een restaurant dat *Chez Jenny* heet, naast de *Place de la République*."

De Fransen deden dappere pogingen in de meidagen van veertig om de Duitsers bij Diessen tegen te houden. Onder hen Félix Jegoudkine.

Fransé soldaat in Hilvarenbeek, 11 of 12 mei 1940.

Vorig jaar kwam Frank Vogels in contact met Annie Wolfs en hij zegde haar toe het levensverhaal van Jegoudkine op papier te zetten. Die brief staat verderop in dit artikel afgedrukt, met toestemming van Frank Vogels. Het relaas is in zoverre bijzonder, dat nu een van die Franse soldaten, die in de meidagen van 1940 hun leven in de waagschaal legden voor de Nederlandse bevolking, een gezicht krijgt. Zoals bekend sneuvelden bij de heftige strijd in en om Diessen elf Franse soldaten, die kort daarna begraven zijn op de plaatselijke begraafplaats. In 1949 zijn de elf stoffelijke resten opgegraven en overgebracht naar een oorlogskerkhof in Frankrijk, respectievelijk naar de Algemene Franse Begraafplaats in Kapelle.

Theo Vogels (een oom van Frank) werd in november 1943 door de Duitsers gearresteerd wegens zijn betrokkenheid bij de hulp aan onder meer neergeschoten geallieerde piloten. Op 7 maart 1944 werd hij, met een aantal anderen, door een militaire rechtbank ter

dood veroordeeld. Theo Vogels kreeg gratie en zijn executie werd omgezet in een gevangenisstraf die hij in het tuchthuis van Sieburg moest uitzitten. Tegen het eind van de oorlog brak daar vlektyfus uit, die aan driehonderd gevangenen het leven kostte, waaronder Theo Vogels. Hij stierf op 26 april 1945. Hij was toen 24 jaar oud, hij ligt in Sieburg begraven. De Amerikanen bevrijdden de gevangenen op 16 mei 1945. Theo Vogels studeerde economie aan de toenmalige Katholieke Economische Hogeschool (nu Universiteit van Tilburg). Daarnaast werkte hij in de gloeilampenfabriek van zijn vader. Als student weigerde hij 'als goed katholiek' de loyaliteitsverklaring te tekenen. Theo was lid van het studentencorps St. Olof, waarvan een aantal leden een actieve rol in het verzet speelden, en dat ook met de dood hebben moeten bekopen. De rol van Theo in de ondergrondse hulporganisatie was dat hij met zijn auto o.a. piloten afhaalde van het station in Tilburg om ze naar een onderduiklokatie in De Utrecht te brengen.

Voor een goed begrip van de beknopte levensgeschiedenis volgt hieronder nog in het kort een samenvatting van de pogingen van Franse troepen om in de meidagen van 1940 de opmars van de Duitsers bij Diessen te stuiten¹.

Kapotte Franse tank bij de verwoeste boerderij van Van Rijthoven in Diessen, 12 mei 1940. Collectie A. Wolfs

Op zaterdag 11 mei 1940 trokken tientallen Franse troepen in alle vroegte Hilvarenbeek, Esbeek en Diessen binnen, met de bedoeling de strijd aan te gaan met de Duitsers. Ze waren afkomstig uit Noord-Frankrijk en in vrijwel een ruk-doorgereden naar Nederland. Volgens ooggetuigen maakten de Fransen een vermoeide indruk en waren ze slecht uitgerust. "Hoewel de Diessenaren geen enkel Frans woord verstonden, was het duidelijk dat deze soldaten hongerig en ontzettend moe waren. Hun keukenwagen was gebombardeerd en ze hadden dus niets te eten. Menig Diessens gezin heeft een Franse soldaat aan tafel gehad en hem ook brood meegegeven voor onderweg."

Ze hadden lichte, verouderde wapens bij zich. Ook de enkele Renault-tanks waren van een licht kaliber. De Franse troepen vormden in feite geen partij voor de goed getrainde en zwaarbewapende Duitse soldaten, waaronder een divisie van de SS.

Van een echte tactiek was nauwelijks sprake – er was ook op het hoogste militaire ni-

¹ Voor dit overzicht van de eerste oorlogsdagen is dankbaar gebruik gemaakt van het boek *Diessen in Bangen en in Blijde Dagen* van de Fotostichting Diessen en van *Hilvarenbeek 1940-1945* van Kees van Kemenade.

veau tussen Nederland en Frankrijk nauwelijks overleg voor de oorlog uitbrak.

Op weg naar Middelbeers maakten de Fransen contact met de Duitse troepen, waarna ze terugkeerden en in Diessen positie innamen. De Reusel diende daarbij als een verdedigingslinie, her en der werden schuttersputjes gegraven en landmijnen gelegd. De brug over de Reusel werd grotendeels opgeblazen.

Op zondagmiddag 12 mei, Eerste Pinksterdag, werden rond half vier de eerste schoten gelost. Het was de opmaat van felle gevechten, die ongeveer 2,5 uur zouden duren. Toen rukten de Duitsers, die omtrekkende bewegingen hadden gemaakt, het dorp binnen, dat ze vervolgens huis voor huis uitkamden, op zoek naar Franse soldaten. Die confrontaties met de Duitse soldaten waren voor veel Diessenaren zeer beangstigend. Tijdens de gevechten hadden ook de drie inwoners het leven gelaten. Vier boerderijen in de vuurlinie brandden af.

De Franse troepen bleezen de aftocht en via Hilvarenbeek trokken ze rond 18.45 via de zandweg naar Poppel. Kort daarna trokken de Duitse troepen Hilvarenbeek binnen, nauwelijks gehinderd door het feit dat de brug over het Spruitenstroompje nabij Groenendaal, was opgeblazen.

De dagen daarna zagen de inwoners van Diessen en Hilvarenbeek uur na uur Duitse troepen langskomen, op doortocht naar het strijdtoneel elders. Die massa's soldaten maakten grote indruk op de mensen. E.N.

Het relaas van Félix Jegoudkine, opgetekend door Frank Vogels

Félix JEGOUDKINE

Geboren Rusland 1917

Gestorven Parijs Frankrijk 25 oktober 1990.

Félix JEGOUDKINE is geboren in de omgeving van Moskou in 1917, in een modeste joodse familie. Felix heeft het nooit over zijn vader gehad, zijn moeder heeft hem hoogstwaarschijnlijk zelf opgevoed.

Félix JEGOUDKINE had, voor zover ik dat weet, geen zusters of broeders. Zijn moeder heeft Rusland in 1917 tijdens de revolutie verlaten, zoals vele andere joden toen.

Van de periode tussen 1917 en 1936 is weinig bekend. Het is niet uitgesloten dat moeder JEGOUDKINE en haar zoon Félix eerst in Polen hebben gewoond, en later in Duitsland, om in de periode na de Kristalnacht naar Frankrijk te komen, toen al een land van asiel.

In 1936 is Félix genaturaliseerd en komt hij in het Franse leger. Hij wordt in 1939 naar het front gestuurd. Hij heeft het grootste gedeelte van zijn militaire carrière bij de cavalerie doorgebracht.

In 1940, toen de Duitsers opkwamen zijn er eenheden van Franse tanks naar België en Nederland gestuurd, zonder weliswaar preciese consignes of instructies. Zelfs de Nederlandse autoriteiten wisten niet goed wat de Fransen kwamen doen.

Tijdens deze tocht is Félix in de buurt van Hilvarenbeek geweest, hij wist me altijd te vertellen van die vreemde kerktoren met z'n bol die van verre te zien was, in de grensbuurt van België en Nederland.

De tanks waren vooral Renault-tanks die het niet opkonden tegen de toen al krachtige Duitse tanks. Er is weinig gestreden tussen de Fransen en de Duitsers. Meestal na twee schoten was de Franse tank buiten gebruik.

Nadat de meeste Franse tanks waren vernietigd is Félix JEGOUDKINE te voet en te paard naar Frankrijk teruggekomen.

Na zijn terugkomst is hij gedemobiliseerd, en meteen ondergedoken omdat de meeste gedemobiliseerde soldaten na enkele dagen weer gevangen werden genomen en op transport werden gezet naar Duitsland om daar als werkkrachten te dienen. De meesten zijn daar gebleven tot 1945. Voor velen was dat ook het einde van hun huwelijk, om meerdere redenen zijn de echtgenotes van de gevangenen tijdens hun gevangenschap hertrouwd of hebben buitenechtelijke kinderen gekregen.

Félix JEGOUDKINE heeft de oorlog in het verzet doorgebracht, de langste tijd in Parijs zelf. Hij is vele malen aan razzia's ontkomen.

Félix JEGOUDKINE heeft aan de bevrijding van Parijs (augustus 1944) meegedaan. Félix JEGOUDKINE is nooit getrouwd geweest. Hij heeft na de oorlog vele jaren met een dame in Parijs gewoond (rue de Tourelles in het vierde arrondissement) Hij woonde daar in een klein appartementje. Hij heeft met deze dame na de oorlog een joods kind grootgebracht, maar heeft zich daar nooit veel over uitgelaten.

Bronzen herinneringspalm van het legeronderdeel van het 4e Regiment Cuirassiers, op het graf van Jegoudkine. Foto Frank Vogels

Het kan hier een joods kind betreffen waarvan de ouders tijdens de bezetting zijn gedeporteerd. In 1944 gaat hij weer terug in het leger, waar hij blijft tot aan zijn pensioen. Zijn pensioentijd bracht hij door tussen ontmoetingen met oudstrijders en zijn studieclub. Hij was ook een trouwe deelnemer, als vaandeldrager, bij het dagelijkse wederaansteken van de eeuwige vlam onder de Arc de Triomphe in Parijs. Ik ben er een paar keer met hem naar toe geweest. Zijn grootste pret was dan het verkeer rond de Arc de Triomphe te zien stilliggen vanwege de vele oudstrijders die elke dag dit ritueel herhalen sinds 1921.

Zij laatste onderdeel was de 4de Cuirassiers, die na zijn dood zijn graf hebben versierd met de bronzen herinneringspalm van het regiment (zie foto) Zoals eerder vermeld, had

Félix geen familie. Zijn familie was het leger, de oud-strijders, en een studieclub die de naam had "L'Homme Libre" (De Vrije Man).

Felix is op 25 oktober 1990 na een zwaar leven, zo arm als job, en volkomen versleten, gestorven in het Parijse ziekenhuis Hôtel Dieu, op het Ile de la Cité, tegenover de Notre Dame de Paris.

Geen van zijn vrienden noch familie waren aanwezig toen hij stierf. Enkele dagen later hebben zijn vrienden hem naar zijn laatste rustplaats gebracht, op het joodse gedeelte van de Parijse begraafplaats van THIAIS, ten zuid-oosten. (divisie 34 laan 18 graf 12) Het was een civiele begrafenis.

Detail van grafsteen van Félix Jegoudkine. De steen is ook voorzien van een Davidster.

Zonder geld wordt men in Frankrijk slecht begraven. Derhalve hebben zijn vrienden van de studieclub en oud-strijders de kist gedragen en in het graf laten zakken, met de militaire eer waar hij recht op had.

De grafsteen is betaald door een collecte te houden onder zijn vrienden. De concessie in honderd jaar.

Het is een joodse gewoonte om tijdens een bezoek aan een graf een kiezeltje op de zerk te leggen, teken dat er iemand is geweest. Op het graf van Félix lagen geen steentjes, terwijl de meeste anderen er wel hadden. Ik heb er drie neergelegd, een van de studieclub, een van mijzelf en een namens mevrouw Wolfs. Ik denk dat ze dat wel op prijs zal stellen.

Op 25 september '03 ben ik deze foto's gaan maken, een eerder gemaakte serie is bij een verhuizing verloren geraakt.

Tijdens het fotonemen kwam er een rabbijn naar me toe die me vroeg wat ik aan het doen was. Ik heb hem het hele verhaal nog eens verteld, met het verhaal van Hilvarenbeek en wat er volgende week gaat gebeuren.²

Na mijn hoofd te hebben bedekt met een zakdoek, heeft hij een hebreuws gebed uitgesproken.

Aanstaande zaterdag zal deze rabbijn in zijn Synagoge Félix als jood spéciaal herdenken door een gezamenlijk gebed, maar zal hij ook spreken over al diegenen die hun leven lieten om een einde te maken aan de Tweede Wereldoorlog.

² De schrijver doelt hier op de onthulling van de straatnaamborden van oorlogsslachtoffers in de nieuwe wijk Loosche Akkers, later die maand in september 2003.